

FYRA DÖTTRAR

Titel

Fyra döttrar

Originaltitel

Les filles d'Olfa

Produktionsland

Frankrike, Saudiarabien,
Frankrike, Tyskland, 2023

Målgrupp

Åk 9 – gymnasiet

Teman

Värdegrund, samhälle,
migration

Ämne

Primärt samhällskunskap,
samt filmkunskap inom svenska
och bild

Längd

107 minuter

Dialogspråk

Arabiska

Undertexter

Svenska

Regi

Kaouther Ben Hania

Svensk distribution

TriArt Film

Filmbokning

skolbio@triart.se

Tunisiska regissören Kaouther Ben Hania Oscars-nominerade *Fyra döttrar* skildrar en familj som splittras när två av döttrarna ansluter sig till IS. En film om våld och hedersförtryck som går i arv, och hur kvinnans kropp ofta blir ett slagfält för olika ideologier, patriarkala strukturer och politiska agendor. Allt gestaltat i en egensinnig hybrid av dokumentär och spelfilm.

OM FILMHANDLEDNINGEN

Film är ett mångfacetterat pedagogiskt verktyg där våra filmhandledningar är gjorda för att ledsaga dig som lärare. Åldersrekommendationen, som här sträcker sig från åk 7 till och med gymnasiet, är en rekommendation. Du känner dina elever bäst och vet vad som kan vara relevant för dem. Du kan välja att ta upp ett eller flera teman. Viga lite mer tid åt fördjupning knutet till någon av frågeställningarna, eller djupstudera aspekter som exempelvis filmens form. Förbered gärna genom att se filmens trailer. Man kan också förbereda sig genom att ta reda på lite fakta om den så kallade Jasminrevolutionen, den arabiska våren och vad den islamiska staten ville när de utropade ett kalifat. Man kan använda länkarna i slutet av handledningen.

FILMEN OCH LÄROPLANEN

Fyra döttrar kan med fördel knytas till ämnena samhällskunskap och geografi och fungerar utmärkt som utgångspunkt för att diskutera de grundläggande värderingar som läroplanen tar upp. Givetvis de mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Men också en djupare förståelse och empati för andra människor i andra delar av världen.

Läroplanen framhåller att "Elever ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är kvinnligt och manligt". En princip som blir rejält utmanad i det tunisiska samhälle som skildras i **Fyra döttrar** där det går skarpa linjer mellan hur begränsande flickors uppväxt kan vara i förhållande till pojkars. Men den ställer även universella frågor om ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande, och hur detta påverkas av till exempel socioekonomisk bakgrund.

Filmen med sin spännande sammansmältning av dokumentär och spelfilm kan inom ramen för filmkunskap inspirera till diskussioner kring den här specifika filmformen som brukar kallas metafilm.

HANDLING

Regissören Kaouther Ben Hania har samlat den tunisiska familjen Hamrouni/Chikhaoui som består av mamma Olfa och hennes yngsta två döttrar Eya och Tayssir. De två äldsta döttrarna är inte där. Nu ska historien berättas om vad som hände när de, Rahma och Ghofrane, som mamman säger, 'slukades av vargen'.

Tillsammans med filmaren ska familjen iscensätta avgörande händelser ur det förflutna. De kommer spela sig själva. Men där kommer finnas två unga porträttlika skådespelare som ska spela de frånvarande systrarna och en äldre skådespelare som ibland spelar mammans roll när det blir för svårt känslomässigt.

En märklig situation där alla inblandade prövande försöker hitta sina roller. Eya och Tayssir tar genast sina skådespelande låtsasystrar till sina hjärtan. Mamman tycker motvilligt att likheterna är slående och blir ledsen. De inser att det kommer att bli smärtsamt att återuppleva allt igen.

Olfas berättar om sig egen uppväxt med en ensamstående mamma och flera systrar. Och i brist på en beskyddande pappa

tvingades hon bli modig och stark. Hon spöade alla. Inte tänkte hon låta sig kuvas. Inte ens på bröllopsnatten. Äktenskapet var kärlekslöst men fyra döttrar föddes. Ghofrane 1998, Rahma 1999, Eya 2003 och Tayssir 2005.

Relationen mellan pappan och döttrarna var ömsesidigt usel. Mamman som själv får stå för uppfostran är sträng, hela tiden med en rädsla att de ska bli 'dåliga flickor'. Familjen har det knapert men har även fina minnen av mycket skratt och sammanhållning. Nu tittar de på elva år gamla bilder av Ghofrane och Rahma som spelade i en marschorkester iklädda röda uniformer.

När Tuniens enväldige president Ben Ali lämnade landet i samband med den så kallade Jasminrevolutionen 2011 inleddes en ny era i landet. Det blev också startskottet för den arabiska våren med folkliga uppror i flera länder i mellanöstern.

Olfa lämnade sin man som varken brydde sig om henne eller döttrarna, och flyttar in hos sin syster. Hon träffar en ny man som har ett kriminellt förflutet men som tar henne med storm. Hon ser inte, eller vill inte inse att han tar droger och begår sexuella övergrepp mot flickorna. De som hade hoppats

på honom som en ny fadersfigur. Snart är även han ute ur deras liv. Och Olfa inser att hennes barn nu är nästan vuxna och hon är orolig för att de ska umgås med killar.

Rahma börjar skolka, blir gothare och ägnar sig åt satanistiska ritualer. När mamman är borta och arbetar som städerska i Libyen passar de äldsta döttrarna på att leva livet. Grannen skvallrar och när mamman kommer hem får de stryk. Särskilt Rahma miss-handlas svårt.

Nya religiösa strömningar börjar forma sig i landet. På torget har predikanter som förespråkar slöja vunnit ny mark och sympatier. Ghofrane som är nyfiken låter klä sig i en heltäckande niqab som hon får gratis. De andra systrarna driver med henne, men hon väljer att fortsätta bära den. Liksom flera andra kvinnor kvarteret. Strax därpå började även Rahma bära niqab.

Även de två yngre systrarna provar på att bära heltäckande klädsel. De blir som en liten beslöjad familj som lovsjunger IS, den islamiska staten som ville upprätta ett muslimskt kalifat i Syrien och Irak men också med fästen i Libyen. Olfa blir först stolt över flickornas val. Men när de blir mer alltmer radikala, och anklagar henne för att inte

vara lika hängiven, blir hon oroad. Snart börjar de bestraffa varandra och sig själva i någon slags önskan om att leva under sharialagar.

2015 bestämmer sig Olfa för att ta med flickorna till Libyen för att hjälpa till med städjobb och tjäna lite pengar. Ghofrane ansluter sig då till bröderna, det vill säga IS, eller Daesh som mamman kallar deras så kallade stat. När hon polisanmäler dotterns försvinnande får hon veta att inget kan göras. Och Rahma, som också svurit trohet till kalifatet, försvinner snart efter.

Kort därefter är de försvunna döttrarna, som med falska pass rest till Libyen, nyhetsstoff då de efterlyses som terrorister. Rahma har gift sig med Daesh-emiren och terroristen Nouredine Chouchane.

2017 är Olfa, Eya och Tayssir också med på tv och berättar om sina systrar. Sociala myndigheter oroar sig för att de två yngre flickorna ska gå samma öde till mötes och låter dem bo på ett ungdomshem. Tiden där blir avgörande för att inte de också ska ansluta sig till Daesh.

USA bombar lägret där Rahma och Ghofrane befann sig och de kan inte ta sig till Syrien som de tänkt. De skickar sms till Olfa att de nog kommer att dö. Istället hamnar de i fängelse i Libyens huvudstad Tripoli. Ghofrane har hunnit föda en dotter. När Eya och Tayssir ser filmbilder av Rahma och Ghofrane i Jdaida-fängelset slits de mellan saknad och ilska. Ghofranes lilla dotter Fatma som vuxit upp i fängelset är vid filmens tillkomst åtta år. I januari 2023 döms systrarna Rahma och Ghofrane till sexton års fängelse. Resten av familjen hoppas att de ändå ska komma hem någon dag.

SYSTEMSKAP OCH FAMILJENS FÖRBANNELSE

Filmen söker sig tillbaka i familjens historia för att försöka finna svar på varför Rahma och Ghofrane sökte sig till den fundamentalistiska religiösa sekten IS. Olfa berättar om sin egen uppväxt med en ensamstående mamma och flera systrar. Där mycket kraft gick åt att skydda sig från männen som försökte ta sig in i deras hem. Olfa blev tuff, kaxig och kunde slåss. När hon giftes bort mot sin vilja stod hon upp för sig själv och lät sig inte tuktas. Men när hon blev ensam

med uppfostran av de fyra döttrarna blev hon själv den som utövade våld och såg deras försök till frigörelse som ett hot mot hur kvinnor traditionellt ska uppföra sig.

- Vi var lätta byten i en skoningslös värld, säger Olfa. Hur beskriver hon sin egen uppväxt? Hur såg relationen ut mellan henne och en av hennes systrar? Hur skildrar filmen hennes bröllopsnatt? Hur beskriver hon sitt äktenskap?
- Olfa födde sina döttrar i tät följd. Hur skulle ni beskriva Ghofranes, Rahmas, Eyas och Tayssirs olika personligheter? Hur såg deras syskonband ut? Vilka roliga saker gör systrarna gemensamt?
- Vilken roll har deras pappa i deras liv? Hur behandlar han dem?
- Hur betraktar de två yngre de två äldre systrarna?
- Som de flesta tonåringar testar systrarna gränser och leker med olika stilar. Hur såg deras sökande efter identitet ut?
- Vad hände när de äldre systrarna blev mer religiösa och började klä sig i niqab?
- Olfa är sträng mot sina döttrar och från att de är små bestraffas de på olika sätt. Vad triggas igång Olfa att använda våld mot sina döttrar? Vad händer med förloendet mellan mor och döttrar? Vad för slags jargong har familjen?
- Hur påverkas familjen när det kommer en ny man in i deras liv?
- Vad menar Olfa när hon säger att det vilar som en förbannelse över familjens sätt att hantera varje ny generation? Hur bryter man osunda familjemönster?

- Kan man se systrarnas steg att ansluta sig till IS som någon slags revolt mot mamman? När inser Olfa att det är hennes beteende som kan ha påverka dem?
- Vilka insikter får Eya och Tayssir på ungdomshemmet? Hur ser de på hela dramatikern kring de äldre systrarnas val?
- Vad betydde Rahma för sin lillasyster Tayssir? Hur komplicerar det relationen mellan de systrar som är kvar?
- Hur resonerar Olfa kring det förflutna och framtiden?
- Hur går Olfas tankar kring Ghofrines lilla dotter Fatma?
- Trots att filmen skildrar en smärtsam barndom, olika former av övergrepp så är både mamman och de två kvarvarande döttrarna både öppenhjärtliga och deras diskussioner om vad som hände präglas av både humor och smärta. Fundera över vad detta säger om de starka band som ändå tycks finnas dem emellan? Försök beskriva hitta situationer i filmen som ändå visar att det också finns en stark kärlek inom familjen.

KVINNANS KROPP – VAPEN OCH POLITIK

Kampen om kvinnokroppen är central i filmen. Olfas bröllopsnatt handlar om att visa upp ett blodigt lakan som bevis för förlorad oskuld. Det råkar nu bli makens näsblod, men släkten jublar vid åsynen. Hon blir gravid fyra gånger, de enda gångerna hennes man har fått röra henne. Hon sätter sin integritet och makten över sin kropp först. Men när hon själv får döttrar blir hon, som hon uttrycker det, som en kattmamma som äter sina ungar. Hon tar också steget att skilja sig, sin egen privata revolution.

- Hur beskriver Olfa sin bröllopsnatt?
- Vad hände när en av flickorna tog ett oskyldigt foto med mobilen på sitt ben?
- Vad har pappan för åsikter om mammans och flickornas kroppar?
- Redan som små får flickorna veta att deras kroppar kommer tillhöra en enda person, deras blivande make. Hur är deras reaktioner på det?
- Hur reagerar Olfa när Ghofrane har vaxat benen eller när Rahma flirtar med en kille?
- Skådespelerskan som spelar Olfa ställer henne lite mot väggen och säger att hon verkar tycka att kvinnokroppen är obscen, något som skall gömmas. Hur försvarar Olfa sin kamp, som inte sällan skett med våld, för att kontrollera flickornas kroppar? Vad är hon rädd för?
- Finns det några scener där flickorna får vara sig själva, skratta och öppet tala om sina kroppar på ett lustfyllt sätt?

Frågan om att bära niqab är en central fråga i filmen. För familjen men även på ett samhälleligt och politiskt plan. Innan jasminrevolutionen i Tunisien och president Ben Alis avgång var det i det närmaste förbjudet med slöja. Att bära den blev en akt av motstånd. Under den arabiska våren kom de demokratiska strävandena också att utmanas av mer strängt religiösa strömningar. Vi får se klipp hur imamer förespråkar heltäckande klädsel med vackra ord om kvinnans roll: I våra ögon är ni den underbara den ärbara modern, det ömma bröstet, det vidsträckta havet, självupppoffringen. Ni är också den dyrbara hustrun som vi skyddar”.

- Systrarna berättar hur predikanter på torget delar ut gratis niqaber och att Rahma och Ghofrane genast anammar plagget. Småsystrarna snart också. Hur reagerar Olfa till en början på döttrarnas vilja att täcka sig? Förstår man varför de väljer att bära niqab? När blir de till och med för radikala för Olfa? Hur ser deras religiösa sökande ut?

- Diskutera kring hur kvinnornas kroppar både blir andras egendom, en angelägenhet för alla andra utom dem själva, och vapen i en politisk och religiös maktkamp? Hur resonerar systrarna kring det?
- Systrarna skojar även om niqaben som ett slags mode eller trendig företeelse. Hur visar de på niqabens olika möjligheter även som ett förföriskt plagg? Kan det finnas något befriande för kvinnan i att täcka sig i det samhälle de befinner sig i? Vad lägger ni i begreppet feminism? Kan man kalla *Fyra systrar* en feministisk film?
- Inom många feministiska rörelser så talar man om att skapa ett safe space för att kunna vara sig själv och diskutera fritt. Man kan säga att den Olfa och hennes döttrar skapat ett sådant till sig själva, inte minst på husets tak. Diskutera hur detta framställs i filmen. Är det viktigt för er att ha sådana fredade zoner?
- Varför blir ofta kvinnans klädsel och kropp något för alla att ha åsikter om, även i en annan kontext? Vilka strömningar kan ni själva märka?
- Bara något hundratal bär en heltäckande niqab i Sverige. Däremot har hijaben, som bärs av många fler varit, närvarande i den politiska debatten? Hur har den låtit?
- För många muslimska kvinnor är hijab ett självklart klädesplagg och idag har både de stora modemärkena och sportföretagen hijab med sina loggor på. Ändå är det ett väldigt laddat plagg. Varför är det så?

ORIGINELL HYBRID MELLAN DOKUMENTÄR OCH SPELFILM

Fyra döttrar vann priset för bästa dokumentär (L'Œil d'or) vid filmfestivalen i Cannes 2023 men är vare sig en ren dokumentär eller en utpräglad spelfilm. Utan en originell hybrid mellan dem bägge. Den kommer att bygga på familjens smärtsamma minnen

av hur de två äldsta döttrarna anslöt sig till IS, den väpnade salifistiska terrororganisation som utropade ett världsomspännande kalifat.

Tillsammans med regissören ska de iscensätta händelserna innan systrarna lämnade hemmet och också utforska vad som format deras relationer och familj. Två unga flickor ska gestalta systrarna som försvann och en ska spela rollen som mamman i scener som kan bli för känslomässigt påfrestande.

- Inledningsvis ser vi den etablerade skådespelerskan Hend Sabri som ska gestalta mamman Olfa sitta i sminket. Hon är nervös. Olfa själv tänker att hon är lite som Rose i filmen *Titanic*. Hon ser sig själv berättaren och skådespelarna ska tolka hennes ord. Regissören Kaouther berättar då hur upplägget ska fungera. Hur reagerar Olfa på det? Hur blir det första mötet mellan henne och skådespelerskan?
- De hemmavarande systrarna Eya och Tayssir kommer att spela sig själva, medan två unga skådespelerskor ska axla rollerna som Rahma och Ghofrane. Hur blir det första mötet mellan dem fyra? Vad blir Olfas reaktion på sina 'låtsasdöttrar'.
- Filmen varvar så kallade talking heads, där personerna blickar in i kameran och berättar, med iscensatta partier och inslag där skådespelarna övar repliker. I vissa scener är både skådespelerskan och Olfa själv med. Som i scenen från bröllopsnatten där Olfa blir som en ytterligare regissör och dessutom en stand in för sin egen syster.
- Familjen återberättar och ger instruktioner inför scener eller medan de pågår. Vilka livliga diskussioner uppstår om hur saker ska berättas?

- Den äldre skådespelerskan vill förstå Olfas motivation och har ibland starka åsikter om hur hon har agerat. När och hur är hon ifrågasättande och tillrättavisande gentemot Olfa? Tycker ni att hon har den rätten?
- Den kvinnliga professionella skådespelaren finns där för att ta över när det blir svårt för Olfa känslomässigt. Men i en scen när Eya konfronterar Wissem, den man som Olfa inleder ett stormigt förhållande med, är det den manlige skådespelaren som ber att få bryta. Vad händer i den scenen? Vad betyder den för Eya? Vilka känslor väcker den hos Tayssir?
- Samma manlige skådespelare spelar alla de mansroller i filmen. Varför tror ni man har valt det greppet? Vilken bild får vi av männen genom filmen?

Regissörer och filmteam även på dokumentärfilm brukar vara osynliga. Här märks filmarbetarnas arbete. Vi ser filmklappan, anar ljudteknikern och regissören samtalar med inblandade.

- Man brukar kalla den här typen av film som medvetandegör och kommenterar sig själv för metafilm. I vilka scener är det mest tydligt? Hur tycker ni att det fungerar? Vilka fördelar kan just den här hybridformen av dokumentärt och spelat material ha? Uppstår det oklarheter någon gång?
- Vad bidrar de autentiska bilderna, de från nyheterna och fängelset till för berättelsen? Kan man alltid skilja på fakta och fiktion under filmens gång?
- Trots det tunga ämnet finns mycket värme och skratt. Både Olfa och flickorna kan uttrycka sig drastiskt och underhållande. Hur använder de sin humor i allt det mörka?

- Kan man som publik uppleva att de någons lämnar ut för mycket av sig själva?
- Filmen är ett kammarspel som utspelar sig, förutom några scener uppe på hus-taket, inomhus. Vad skapar det för atmosfär?
- Systrarna återskapar en scen där de utövar djävulsutdrivning på Ghofrane. Kan man se filmen som ett försök att driva ut det onda ur det förflutna, eller som en terapeutisk bearbetning av trauman?
- I filmens slut stannar kameran med frusen inställning på ansiktet av Ghofranes dotter. En bild utan ord. Hur vill ni tolka den lilla flickans blick?

FÖRDJUPNINGSTIPS

Kalifat, tv-serie på Netflix från 2020, i regi av Goran Kapetanović

Den osynliga flickan, animerad film i regi av Nora Twomey, Irland, Kanada, Luxemburg, USA från 2017

Den gröna cykeln, i regi av Saudiarabiens första kvinnliga regissör Haifaa al-Mansour, från 2012

Persepolis, animerad film i regi av Marjane Satrapi & Vincent Paronnaud, Frankrike, USA från 2007

Länk till Utrikespolitiska Institutet:
<https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2023/januari/tunisien-fran-revolution-till-demokratiskt-forfall/>

Om den arabiska våren:
<https://www.ui.se/landguiden/konflikter/syrien/>

SO-rummet om Kalifat:
<https://www.so-rummet.se/content/vad-ar-grejen-med-kalifat>